

PROIECTUL CODULUI DE PROCEDURĂ PENALĂ COMENTARIU

De câțiva ani se vorbește tot mai mult despre necesitatea elaborării unui Cod de procedură penală menit să răspundă cerințelor oricărei societăți democratice.

Actualul proiect, aflat în dezbatere publică, deși cuprinde principii și instituții noi, este departe de ceea ce se presupune a fi un cod modern. Propunerile făcute de magistrați cu ocazia acestor dezbateri s-au limitat la comentarii pe un text sau altul de lege astfel că, în esența lui, proiectul a rămas neschimbat.

Am participat la o astfel de întâlnire, cu regret însă aceasta mi-a provocat un gust amar.

În condițiile în care, în dimineața dezbaterilor, organizatorii au apărut cu o altă variantă, multiplicată doar în patru exemplare, astfel încât a fost imposibil ca participanții să contribuie la discuții în cunoștință de cauză, în care o parte a redactorilor nu au fost în măsură să explice participanților argumentele avute în vedere la întocmirea unui articol sau altul, am avut senzația că acest proiect, rupt de realitățile românești, urmează a ne fi „băgat pe gât”.

Sunt conștientă că aceste afirmații pot deranja foarte multe persoane, mai ales atunci când singurul lor obiectiv în viață este acela de a spune ceva când, de fapt, nu au nimic de spus.

Prima mea reacție a fost aceea de a lăsa totul baltă. După un timp, mi-am dat seama că, un judecător ce a judecat cauze penale timp de 21 ani, doctor în drept și cadru universitar, nu poate rămâne pasiv. Mai ales atunci când, nu o dată a văzut hotărâri judecătorești criticate pe nedrept, prin raportare la principii morale, de bun simț, iar cei ce au făcut acest lucru nu au știut că, în drept, ceea ce este moral nu este întotdeauna și legal.

În fond, aceste realități românești au reprezentat seva care au dat multor magistrați puterea de a merge înainte, care au transformat stagiul de odinioară într-un judecător, dacă nu experimentat, cel puțin într-unul capabil să facă față multiplelor modificări legislative.

Înainte de a pune punct acestor divagații, vreau să mai subliniez un aspect. Aceasta, pentru a-mi manifesta recunoștința față de toți dascălii mei, profesori sau simpli judecători. De la ei, am învățat că nu poți construi fără să ți cont de teren, climă, oameni, tradiții. Din istoria dreptului, disciplină pe care am studiat-o în vederea obținerii titlului de doctor în drept, am aflat că un

cod este asemeni unui monument. Trăsătura lor comună este calitatea. În timp, rezistă doar ceea ce este de valoare.

Fac aceste afirmații pornind de la câteva aspecte pe care, în cele ce urmează, le supun atenției celor ce vor avea curiozitatea să-și coboare atenția asupra acestui comentariu.

1. Codul este redactat într-un limbaj greoi.

În cursul său de procedură penală, marele profesor Traian Pop arăta că un cod de procedură penală bun trebuie să prezinte următoarele calități: simplitatea, claritatea și realitatea.

Știm cu toții că o lege care nu este clar redactată poate produce numeroase confuzii în practică. Norma, exprimată confuz, imprecis, echivoc, poate deveni sursă de erori.

Înainte de a prezenta câteva exemple care să ilustreze cele afirmate, ținem să precizăm că, potrivit art. 30, părțile în procesul penal sunt: inculpatul, partea civilă și partea civilmente responsabilă. Pe lângă aceștia, sunt participanți în procesul penal suspectul și partea vătămată care au calitatea de subiecții procesuali principali.

Acestea clarificate, redăm alăturat textul art. 1 alin 3, în care se arată: „normele de procedură penală urmăresc asigurarea eficienței procesului penal și garantează, în același timp, drepturile suspectului sau inculpatului și ale părților și subiecților procesuali principali..”

Oare nu era mai simplu dacă se prevedea doar „drepturile părților și subiecților procesuali principali” atâta timp cât suspectul face parte din categoria subiecților procesuali principali ?

Există, de asemenea, texte din care rezultă o mare superficialitate în redactare. De exemplu, în art. 157 alin 10 se arată că dispozițiile art. 155 și 160 alin 2-7 se aplică în mod corespunzător. Analizând însă articolul 160 se poate observa că acesta cuprinde doar 5 aliniate și nu 7.

Aceiași observație vizează art. 475 alin 2 ce prevede că „dacă nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute în art. 495-499, instanța respinge acordul.” Lecturând cele două articole pentru a vedea care sunt condițiile cerute, constăți că la art. 495 este reglementată reprezentarea persoanei juridice, la 496 locul de citare a persoanei juridice, la 497 măsurile preventive, la 498 măsurile asiguratorii iar la 499 procedura de informare.

Un alt aspect deranjant constă în folosirea excesivă a conjuncției „sau” și „ori” în aceeași frază. De exemplu, în art. 150 alin 1 conjuncția „sau” este folosită de 6 ori iar conjuncția „ori” de 2 ori.

În alte situații, o dispoziție cu același conținut, este formulată în 3 moduri diferite și înserată în același articol sau în articole diferite.

De exemplu, în art. 314 se arată că procurorul soluționează cauza prin clasare, când nu exercită acțiunea penală ori, după caz, stinge acțiunea penală exercitată, întrucât există unul din cazurile prevăzute de art. 15.

Articolul 315 are următorul conținut: Clasarea se dispune când:

a.) -nu se poate începe urmărirea penală întrucât nu sunt întrunite condițiile de fond și formă esențiale ale sesizării ori există unul din cazurile prevăzute la art 15 lit a), f) – g);

b) – nu se poate pune în mișcare acțiunea penală întrucât există unul dintre cazurile prevăzute de lege care împiedică exercitarea acțiunii penale, prevăzute în art. 15;

c) trimiterea în judecată este împiedicată întrucât există unul din temeiurile prevăzute la art. 15 alin 1.

Lecturând art. 315 ai senzația că textul a fost conceput de un student din anul IV, care a studiat doar faza de urmărire penală și care n-a reușit să parcurgă încă faza judecătii.

Oare nu era mai simplu dacă se preciza : Procurorul dispune clasarea atunci când constată unul din cazurile prevăzute de art. 15. Aceiași soluție se dispune atunci când acțiunea penală a fost exercitată iar ulterior se constată unul din cazurile prevăzute de art. 15.

Restul precizărilor din conținutul textului de lege nu au nici o valoare, mai mult, pot provoca confuzii. Atâta timp cât existența unuia din cazurile prevăzute în art. 15 face ca acțiunea penală să nu poată fi pusă în mișcare, iar dacă a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată, este normal că trimiterea în judecată este împiedicată. De altfel, chiar expresia „ trimiterea în judecată este împiedicată întrucât există unul din temeiurile prevăzute de art. 15” , conduce la concluzia că autorul ei posedă un limbaj juridic sărac și cunoștințe superficiale de procedură penală. Organul de urmărire verifică dacă, în cauză, există vreunul dintre cazurile prevăzute de art. 15 imediat după ce este investit, pentru că un astfel de caz face ca acțiunea penală să nu poată fi pusă în mișcare. Dacă aceasta a fost exercitată totuși, apariția unui caz din cele prevăzute de art. 15 determină procurorul să stingă acțiunea penală prin clasare.

Pentru a nu fi acuzată de faptul că sunt „cârcotașă” și că despice firul în patru, redau alăturat, sub formă de citat, textul art. 100, text ce mi se pare desprins din comediile lui I.L.Caragiale.

Art. 100

1) Probele obținute în mod nelegal nu pot fi folosite în cadrul procesului penal.

2.) Probele obținute în mod nelegal pot fi folosite atunci când, prin acestea nu se încalcă semnificativ și substanțial caracterul echitabil al procesului penal și drepturile suspectului sau inculpatului.

Probele derivate din probele prevăzute în alin1 se exclud la rândul lor, în condițiile alin 2, când sunt îndeplinite următoarele condiții:

a.) probele derivate au fost obținute în mod direct din probele obținute în mod nelegal și nu puteau fi obținute în alt mod decât în baza probelor obținute în mod nelegal;

b.) probele derivate nu puteau fi obținute în alt mod;

c.) organele de urmărire penală au folosit în mod principal și direct datele obținute din proba ilegală, fără vreo altă sursă alternativă și fără să

existe posibilitatea certă ca acestea să fie descoperite în viitor, pentru a administra în mod legal mijlocul de probă.

Recunosc, poate nu am pătruns semnificația acestui text de lege sau poate am o idee preconcepută. Nu pot să accept că, într-un stat de drept, probele obținute în mod nelegal pot fi folosite iar cele legale pot fi excluse, în anumite condiții. Aceasta presupune că nu sunt legale.

Textul îmi amintește, așa cum am arătat, de personaj născut din scrierile lui Caragiale, text care suna cam așa: ori să se revizuiască primesc, dar atunci să nu se schimbe nimic, ori să nu se revizuiască primesc, dar atunci să se schimbe, pe ici pe acolo, în punctele esențiale.

2. Introduce în categoria participanților două categorii de subiecți: subiecții procesuali principali (suspectul și partea vătămată) și alți subiecți procesuali (martorul, expertul, agentul procedural, organele speciale de constatare, precum și orice alte persoane sau organe prevăzute de lege, având anumite drepturi, obligații sau atribuții în activitatea de judecată).

Potrivit art. 75, suspectul este persoana cu privire la care, din datele și probele existente în cauză, rezultă presupunerea rezonabilă că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală. Deși articolul 76 acordă suspectului toate drepturile prevăzute de lege pentru inculpat, el devine parte în procesul penal numai atunci când dobândește această ultimă calitate, deci numai atunci când împotriva lui s-a pus în mișcare acțiunea penală.

Dacă împotriva suspectului singura măsură preventivă ce poate fi luată este reținerea, măsură ce poate fi luată și împotriva inculpatului, art. 203 reglementează diferit dreptul acestora de a formula plângere împotriva ordonanței de reținere. Potrivit art. 203 alin 14, împotriva ordonanței organului de cercetare pot formula plângere atât suspectul cât și inculpatul pe când împotriva ordonanței procurorului poate face plângere, conform art. 203 alin 15, doar inculpatul.

Partea vătămată, în schimb, nu poate dobândi calitatea de parte în procesul penal decât atunci când se constituie parte civilă în cauză deoarece potrivit art. 30 părțile în procesul penal sunt doar inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente.

Îngrijorător este însă faptul că, în cod, nu există nici o dispoziție clară din care să deduci când anume începe procesul penal. Dacă consideri că desfășurarea procesului penal începe odată cu sesizarea organului de urmărire penală nu-ți rămâne decât să te întrebi care este momentul în care trebuie să comunicii suspectului drepturile și obligațiile pe care le are. În schimb, dacă consideri că procesul penal începe atunci când începi urmărirea penală, înseamnă că majoritatea tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare pot fi efectuate în afara procesului penal, pentru că legea nu condiționează efectuarea lor de începerea urmăririi penale. Atunci apare o altă problemă. Valabilitatea probelor obținute în afara procesului. Aparent simplă, problema nu este deloc de neglijat, date fiind consecințele ce pot apărea în practică.

Facem această afirmație raportându-ne și la dispozițiile art. 203 ce reglementează reținerea.

O analiză atentă a textului de lege conduce la concluzia că, măsura reținerii, poate fi dispusă înainte de a i se aduce la cunoștință celui reținut limba pe care o înțelege, infracțiunea pentru care este suspectat și motivele reținerii.

Această concluzie poate fi desprinsă din conținutul art. 203 alin 2 în care se arată: „ celui reținut i se aduc la cunoștință, de îndată, în limba pe care o înțelege, infracțiunea de care este suspectat și motivele reținerii.

La o primă vedere, orice persoană, mai ales dacă nu este absolventul unei facultăți de drept, este tentat să creadă că este o greșală de redactare. Cum să fii reținut pe baza unei presupuneri ? Din păcate, este chiar așa. Acest lucru rezultă clar din prevederile art. 203 alin 7, pe care le redăm sub formă de citat: „ organul de cercetare penală sau procurorul care a dispus luarea măsurii reținerii este obligat să aducă la cunoștința suspectului sau inculpatului reținut, în scris, că are dreptul să fie asistat de un avocat, ales sau numit din oficiu și dreptul de a nu face nici o declarație, cu excepția furnizării de informații referitoare la identitatea sa, atrăgându-i atenția că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa”.

Tot nu-ți vine să crezi. Cum adică, înainte sunt reținut iar apoi sunt ascultat ? Dacă tot nu ești convins, nu-ți rămâne decât să treci la aliniatul următor în care se arată că „ după îndeplinirea obligațiilor prevăzute în alin 2 și 7, pe care le-am redat mai sus, organul de cercetare penală sau procurorul procedează, de îndată, la ascultarea celui reținut, cu respectarea drepturilor prevăzute de art. 106.

Cu riscul de a deveni plictisitoare ca urmare a citării acestor texte de lege, risc pe care mi l-am asumat pentru a dovedi că nu fabulez, vreau să subliniez faptul că, în ceea ce mă privește, nu pot să cred că în anul 2008 s-a putut concepe un astfel de proiect de cod.

Un proiect pe care, lecturându-l, ești tentat să-l cataloghezi, pe rând, ca fiind conceput în favoarea inculpatului, apoi a procurorului, pentru ca, în final, să ajungi la concluzia că, reprezintă o înșiruire de texte de legi, prin care s-au încălcat drepturile tuturor participanților la procesul penal și prin care, în loc să se urgenteze durata procesului penal, se ajunge la contrariu.

Și pentru că tot am vorbit despre participanții din procesul penal, ne vedem nevoiți să întrebăm retoric: Domnilor, pe părțile vătămate cine la apără? Chiar credeți că între aceasta și inculpat există egalitate de tratament ? Oare trebuie să ajungem la C.E.D.O. pentru a afla acest lucru ? Nu ar fi mai simplu dacă am reglementa altfel drepturile părții vătămate în procesul penal ?

Voi face eu aceasta cu speranța că, undeva în viitor, nu voi mai fi nevoită să-mi plec privirea în fața părților vătămate, atunci când acestea mă vor întreba: Doamnă judecător, eu când voi fi despăgubită ? Ultimii bani i-am cheltuit pe tren pentru a veni la proces.

Pentru a mă face înțeleasă, în cele ce urmează, voi prezenta drepturile părții vătămate în procesul penal, astfel cum rezultă acestea din proiectul codului de procedură penală.

- în primul rând, trebuie subliniat faptul că, potrivit art. 30, aceasta nu are calitate de parte în procesul penal, părțile în procesul penal fiind inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente. Partea vătămată devine parte în procesul penal doar dacă se constituie parte civilă în cauză. Pierzând calitatea de parte în procesul penal, în lipsa constituirii de parte civilă, ea rămâne cu calitate atribuită de art. 32, aceea de subiect procesual principal. Calitatea de subiect procesual principal este discutabilă având în vedere că, în unele cazuri, punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de plângerea părții vătămate care, în același timp, dispune de procesul penal, în sensul că poate să-și retragă plângerea sau să se împace cu făptuitorul.
- Proiectul codului de procedură penală introduce o procedură specială nouă, reglementată de art. 468 ce prevede că, în cursul urmăririi penale, după punerea în mișcare a acțiunii penale, inculpatul și procurorul pot încheia un record de recunoaștere a vinovăției. Acordul are ca obiect recunoașterea faptei și a încadrării juridice pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală și privește quantumul pedepsei, precum și forma de executare a acesteia. În condițiile în care acordul, inițiat de către procuror sau inculpat, a fost avizat de procurorul ierarhic superior, potrivit art. 471 procurorul informează partea civilă despre încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției și o îndrumă (pe partea vătămată) să se adreseze instanței civile pentru valorificarea pretențiilor civile.

Cred că, în condițiile în care se prevedea că acoperirea prejudiciului reprezintă o condiție pentru admiterea acordului, laudele aduse celor ce au contribuit la redactarea acestui proiect de cod ar fi fost numeroase.

Din păcate, nu-mi rămâne decât să mă întreb dacă aceste persoane au avut vreodată în față o parte vătămată, un om care, peste noapte, a fost pus în situația de a-și face griji pentru ziua de mâine. Indiferent de răspuns, aș dori să văd reacția acestora atunci când vor da explicații acestor oameni ce au trăit cu speranța că, vor salva situația celor dragi lor și se vor salva ei, dacă li se va restitui ceea ce li s-a lut, adică prejudiciul. Aș dori să-i văd dacă conștientizează ce rău au putut face semenilor lor pe care i-au osândit rigorilor unui alt proces, aceasta în timp ce inculpatul, liniștit că și-a rezolvat problema, este tentat să uite de principiul ce prevede că procesul trebuie soluționat într-un termen rezonabil.

Am reliefat aceste situații în numele unui judecător care timp de 21 de ani a pronunțat hotărâri, catalogate de unii foarte bune, fără ca nimeni să știe că, în spatele acestor hotărâri, s-a aflat neputința unui om

moral, pus în situația de a aplica o lege imorală. Nu doresc ca această afirmație să conducă la concluzia că, intrând în sala de ședință, înclin balanța în favoarea părții vătămate. Problema pusă în discuție se referă la un fapt simplu, adică la procedura intitulată „acordul de recunoaștere a inculpatului”. Dacă ne raportăm la viața de zi cu zi, în care atunci când greșim ne cerem scuze, ajungem la concluzia că, în planul dreptului aceasta presupune acoperirea prejudiciului, dar mai ales, la concluzia că ceea ce e drept este și moral.

- Situația părții vătămate este asemănătoare atunci când judecata se face pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. În acest caz, potrivit art. 373 alin 6, instanța poate dispune disjungerea acțiunii civile, potrivit art. 25, dacă pentru soluționarea acesteia este necesară administrarea de probe, prin care s-ar prelungi în mod nejustificat soluționarea acțiunii penale. În schimb, drept recompensă că a recunoscut fapta și a fost de acord să fie judecat pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, în conformitate cu prevederile art. 373 alin 7, inculpatul beneficiază de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege.

3. Apărarea juridică obligatorie este reglementată diferit, după cum este vorba de faza de urmărire penală sau instanță.

Potrivit art. 88, asistența juridică este obligatorie:

- a) Când suspectul este minor, internat într-un centru de detenție sau într-un centru educativ, când este reținut sau arestat, chiar în altă cauză, când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale ori a obligării la tratament medical, chiar în altă cauză, precum și în alte cazuri prevăzute de lege;
- b) În cazul în care organul judiciar apreciază că suspectul ori inculpatul nu și-ar face singur apărarea;
- c) În procedura de verificare a legalității trimiterii în judecată în camera preliminară, precum și în cursul judecății, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii de 7 ani sau mai mare.

Rezumând conținutul dispozițiilor redată mai sus, rezultă că, în cursul urmăririi penale apărarea juridică este obligatorie în foarte puține situații, mai precis în cazul minorilor iar în cazul majorilor, atunci când, în momentul efectuării urmăririi sunt reținuți sau arestați, în acea cauză sau în altă cauză.

Până aici nimic deosebit. Surprinzător este modul în care a fost sancționată încălcarea acestor dispoziții. Lecturând art. 281 ce reglementează nulitățile de ordin general se poate observa că primele situații vizează încălcări ale legii ce pot apărea doar în cursul judecății iar ultimele trei reprezintă încălcări ce pot să apară atât în cursul urmăririi penale cât și în cursul judecății.

Deși în aliniatul 3 se prevede că nulitățile de ordin general se constată în orice stare a procesului penal, în continuare se arată că încălcarea în cursul urmăririi penale a dispozițiilor legale prevăzute în alin 1 lit d), e), f), adică tocmai cele ce vizează și faza de urmărire penală, pot fi invocate cel mai târziu până la începerea dezbaterii în procedura de cameră preliminară.

Cred că orice comentariu este de prisos. Adică cum ? Dacă lipsa procurorului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii, reprezintă o încălcare ce poate fi invocată doar până la începerea dezbaterilor în procedura camerei preliminare, dacă lipsa suspectului sau inculpatului, atunci când participarea sa este obligatorie, dar mai ales încălcarea dispozițiilor privind apărarea juridică obligatorie, pot fi acoperite dacă nu sunt invocate în termen, nu-mi rămâne decât să mă întreb dacă nu cumva acest proiect a fost conceput în așa fel încât să-l exonereze pe procuror de orice responsabilitate și să pună întreaga responsabilitate pe umerii judecătorilor.

Știu că sunt rea și că adevărul este undeva la mijloc. Majoritatea procurorilor sunt profesioniști și nu doresc altceva decât să fie lăsați să-și facă treaba și, în măsura în care este posibil, să fie salarizați corespunzător. Am trăit în mijlocul lor și știu că atunci când au primit o achitare sau vreo restituire au știut să-și asume răspunderea. Aceștia nu doresc să li se ia nimic din competență, sunt dispuși să muncească în continuare pe brânci și să-și asume răspunderea pentru ceea ce fac.

De dragul adevărului trebuie să mai subliniez ceva. Lecturând materialele postate pe site-ul Ministerului Justiției și Parchetului General, am citit că motivul introducerii procedurii de cameră preliminară a fost acela de a reduce numărul restituirilor la procuror pentru refacerea urmăririi penale. Într-un cuvânt, de a ne spăla pe mâini. Dacă judecătorul de cameră preliminară, obligat să se pronunțe asupra legalității trimiterii în judecată în cel mult 30 zile, nu sesizează aceste încălcări, fapt posibil având în vedere că acesta hotărăște în cameră de consiliu, fără participarea inculpatului și a procurorului, suntem salvați. Mai ales că am redus situațiile în care apărarea juridică este obligatorie în cursul urmăririi penale, șansele de a invoca anumite încălcări ale legii se reduce. Ne putem culca liniștiți, suntem magistrați și putem încasa același salariu pe care-l are un judecător.

Am făcut această divagație pentru a sublinia un aspect foarte important. Cei ce doresc să funcționeze în sistem trebuie să învețe să învețe și să-și asume responsabilitatea, Repetiția cuvintelor „ să învețe” este intenționată. Chir dacă îmi aparține, știu că cei mai mulți procurori îmi vor da dreptate. Nu poți face justiție pe posturile de televiziune pentru a justifica un salariu care, oricum, este mai mare cu mult decât a judecătorilor și procurorilor obișnuiți. Nu-ți poți justifica greșelile dând vina pe instanțe, deși cunoști că până la rămânerea definitivă a unei hotărâri aceasta trece prin mâinile a 6 judecători, nu este posibil să-ți faci cod după bunul plac.

Înainte de a pune punct acestei probleme vreau să arăt că, în special, m-am referit la colegii mei procurori ce funcționează la D.N.A. și D.I.I.C.O.T.

Domnilor, pentru că tot v-ați supărat, vreau să vă mai spun ceva. Ideea nu-mi aparține mie ci tuturor judecătorilor și procurorilor ce soluționează cel puțin 300 de cauze pe an. Ați obținut grad de procuror de Înalță Curte de Casație și Justiție fără ca, cei mai mulți, să fi dat vreun examen de la terminarea facultății. Măcar acest lucru ar trebui să vă oblige la profesionalism. Nulitățile de ordin general se numesc așa pentru că se aplică tuturor și în orice fază a procesului penal. Dacă tot aveți de soluționat cauze mai puține, vă rog să fiți mai atenți. Dacă îmi arătați cartonașul roșu, eu voi ridica vocea !

4. Atribuțiile procurorului.

Atunci când am criticat instituția judecătorului de cameră preliminară, am fost admonestată. Culmea, tocmai de un procuror, care mi-a spus că acei ce se tem de această instituție pot să părăsească sistemul. Nu se pune problema fricii, ci a responsabilității.

Și pentru a mă face înțeleasă vreau ca anterior să punctez câteva aspecte, cu precizarea că, respectiva discuție, nu are nici o legătură cu subiectul ales, subiect care vizează tocmai atribuțiile procurorului în procesul penal.

Înainte de abrogarea art. 209 alin 3 prin Legea 356 /2006, textul de lege prevedea obligativitatea confirmării rechizitorului de către procurorul ierarhic superior, atunci când procurorul a efectuat personal urmărirea penală.

În expunerea de motive a Legii 356/2006, această modificare, trâmbițată la posturile de televiziune, era prezentată ca o victorie în realizarea actului de justiție, a responsabilizării procurorilor de caz care erau exonerati de controlul exercitat de procurorul șef.

Textual, în expunerea de motive s-a arătat următoarele:

„ S-a eliminat confirmarea rechizitoriului de către șeful acestuia în cauzele în care se efectuează urmărirea penală, fiind o măsură de control și ingerință din partea conducătorului parchetului, iar, pe de altă parte confirmarea rechizitorului nu apare ca fiind necesară, în condițiile în care procurorul șef nu are nici o atribuție în ceea ce privește întocmirea vreunui act de urmărire penală efectuate în cauză iar măsurile restrictive de libertăți sunt exclusiv în competența judecătorului.”

Afirmația a fost exactă, a fost abrogat art. 209 alin 3 însă obligativitatea verificării rechizitorului, sub aspectul legalității, a fost introdusă la art. 264. Mai mult, dacă în redactarea art. 209 această verificare se făcea doar în situația în care procurorul a efectuat personal urmărirea penală, în noua variantă această verificare a devenit obligatorie în toate situațiile.

Nu am înțeles și nu voi înțelege niciodată cum de nu s-a sesizat nimeni în legătură cu acest aspect, mai ales că introducerea acestor dispoziții, mai precis transferul lor de la art. 209 la 264, a șocat pe toți magistrații.

Acesta a fost unul dintre motivele care m-au determinat ca, de această dată, să-mi prezint punctul de vedere. Cetățeanul de rând, fără cunoștințe juridice , nu are cum să prevadă modul în care îi sunt reglementate drepturile în situația în care va deveni parte în procesul. Dezbateră publică, de care se

face atâta tapaj, a presupus câteva întâlniri cu magistrații și postarea proiectului pe site-ul Ministerului Justiției. Promisiunea făcută de reprezentanții Ministerului Justiției a constat în faptul că propunerile vor fi discutate în cadrul comisiei. Mă întreb însă ce se va întâmpla dacă membrii comisiei își vor menține punctul de vedere. Probabil, un reprezentant al ministerului va ieși din nou pe posturile de televiziune cu o expunere de motive, frumos concepută, după care vor lăsa pe magistrați să se descurce cum pot. În fond, ei sunt cei care vor da soluțiile și tot ei vor fi criticați. În schimb, viitorii miniștrii vor avea la îndemână argumentele necesare care să le justifice lupta împotriva corupției existentă în justiție.

Desigur că, în foarte multe situații, această verificare a fost formală și nu este greu de explicat motivul. Oricât de competent, procurorul șef al unei instituții este, de fapt, un om. Dacă, mai adăugăm și plângerile împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată, ce sunt tot de competența procurorului șef, problemele zilnice de organizare, unele legate de lipsa posturilor, îmi veți da dreptate.

Am făcut această precizare pentru că ideea renunțării la verificarea făcută de procurorul șef, mi s-a părut o idee bună. În fond, trebuie ca fiecare să fim responsabili de modul în care ne facem datoria. Toți am salutat această idee. Se pare, însă, că între a zice și a face distanța este așa de mare încât pe drum se uită ce anume am spus că vom face.

Mai dureros este faptul că acest proiect, în loc să responsabilizeze procurorul, raportat la munca pe care o face, îi reduce și mai mult din atribuții. În principal, acesta conduce și supraveghează activitatea organelor de cercetare penală ale poliției judiciare și ale organelor de cercetare penală speciale. El efectuează urmărirea penală în cazul infracțiunilor pentru care competența de judecată în primă instanță aparține curții de apel sau Înaltei Curți de Casație și în alte cazuri prevăzute de lege. O verificare sumară a datelor statistice, va conduce la concluzia că numărul acestor infracțiuni este foarte mic.

Văzând toate acestea, nu-ți rămâne decât să te întrebi care va fi statutul procurorului în legislația noastră. Spun aceasta, fiindcă potrivit proiectului s-a redus doar competența procurorului de pe lângă judecătorii, tribunale și curțile de apel, nu și a celor din structurile D.N.A. și D.I.I.C.O.T.

În ajutorul acestuia din urmă au fost introduse acele tehnici speciale ce te conduc cu gândul la faptul că la cea mai mică suspiciune drepturile tale pot fi încălcate. Argumentele pot fi găsite la punctul 6 din acest comentariu, intitulat tehnici speciale de supraveghere sau cercetare.

5. Procedura camerei preliminare

Proiectul codului de procedură penală dă în competența Judecătorului de cameră preliminară o și mai mare responsabilitate.

Potrivit art. 53, judecătorul de cameră preliminară este judecătorul care, în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia:

- a) Verifică legalitatea administrării probelor și a trimiterii în judecată;
- b) Soluționează plângerile împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată;

c) Soluționează orice alte cazuri prevăzute de lege.

Pentru a mă face înțeleasă, vreau să precizez că, potrivit art. 342, durata procedurii camerei preliminară este de cel mult 30 de zile de la data înregistrării cauzei la instanță, dar nu poate fi mai mică de 10 zile de la aceeași dată. Acesta hotărăște în cameră de consiliu, fără participarea inculpatului și a procurorului legalitatea administrării probelor, modul în care s-au efectuat actele procesuale, precum și legalitatea trimiterii în judecată.

De asemenea, judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra oricărei cereri cu privire la luarea, înlocuirea ridicarea sau încetarea de drept a măsurilor preventive, conform art. 347 iar conform art. 339 va soluționa toate plângerile împotriva soluțiilor de neurmărire sau trimitere în judecată în același termen de 10-30 zile.

Având în vedere că, la Tribunalul Cluj, funcționează la secția penală un număr de 9 judecători ne întrebăm în ce modalitate vor fi repartizați acei judecători, astfel încât să poată exercita cele trei funcții: de judecător de libertăți, de cameră preliminară și de judecată propriu-zisă.

Raportându-ne la volumul de activitate a anului 2007, rezultă că în cursul unui an, judecătorii ce vor avea funcția de judecător de cameră preliminară vor avea de soluționat:

- cel puțin 1000 de dosare în care vor verifica legalitatea trimiterii în judecată;
- cel puțin 500 de plângeri împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată;
- Cel puțin 120 de contestații ce țin de competența lor;
- Cel puțin 120 de situații în care vor verifica luarea, înlocuirea ridicarea sau încetarea de drept a măsurilor preventive.
- Vor motiva toate hotărârile prin care s-au pronunțat asupra acestor măsuri.

Având în vedere competența atribuită judecătorului de drepturi și libertăți acesta va avea de soluționat, în regim de urgență, cel puțin 500 de cereri iar judecătorii care vor judeca pe fond, cel puțin 1000 de dosare pe an și toate cererile ce vor fi formulate în aceste cauze în cursul judecății.

Și pentru a înțelege situația reală trebuie precizat că, potrivit art. 2 alin 2, în desfășurarea procesului penal, exercitarea unei funcții judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcții judiciare.

Cum să împarți acești profesioniști astfel încât să-și poată face bine meseria, fără să uiți că sunt oameni și că se pot îmbolnăvi sau, în cel mai bun caz, că uneori trebuie să lipsească de la instanță pentru a participa la cursuri de specializare sau pentru a-și efectua concediul de odihnă. Pe cine, cu cine înlocuiești?

Toate acestea îmi amintesc de o situație asemănătoare, petrecută în anul 2004, când prin Legea 303/2004 s-a trecut la completele colegiale pentru soluționarea cauzelor în primă instanță.

Din păcate, atunci ca și acum, nu s-a făcut o analiză a consecințelor pe care le-ar produce revenirea la acest sistem. Astfel, în loc să se pregătească

sistemul pentru a reveni la completele colegiale, mai întâi s-a adoptat Legea 303/2004, după care s-a făcut analiza necesară și s-a constatat că numărul mic de judecători, existenți în schemele de funcțiuni ale instanțelor, nu permite trecerea la sistemul colegial. În aceste condiții, la puțin după intrarea în vigoare a legii, aceasta a fost modificată în sensul că s-a revenit la completele formate dintr-un singur judecător la fond, 2 la apel și 3 la recurs.

Admițând că schemele de personal pot fi modificate în așa fel încât să răspundă noilor cerințe, introducerea procedurii de cameră preliminară ridică și alte probleme.

După cum am mai arătat, durata procedurii camerei preliminare este de cel mult 30 de zile de la data înregistrării cauzei la instanță, dar nu poate fi mai mică de 10 zile de la aceeași dată.

Respectarea acestei durate este aproape imposibilă dacă avem în vedere că, după stabilirea termenului la care judecătorul se va pronunța asupra cererii formulate, textul art. 343 prevede obligativitatea comunicării unei copii certificate după rechizitoriu și citării inculpatului. Prin adresa de comunicare a rechizitoriului inculpatului i se aduce la cunoștință că până la data stabilită pentru soluționarea cererii de deschidere a judecății poate formula cereri și ridica excepții.

În condițiile în care s-a înlăturat instituția prezentării materialului de urmărire penală, în condițiile în care numărul cazurilor în care apărarea este obligatorie în cursul urmăririi penale sunt destul de reduse, apreciem că pentru inculpat este aproape imposibil să-și formuleze apărarea, știut fiind că, nu este suficient doar să-ți angajezi un avocat sau să-ți se delege unul din oficiu. Acesta trebuie să aibă timpul necesar pentru a studia dosarul și a formula cereri, mai ales în situația în care nulitățile de ordin general, ce vizează urmărirea penală, pot fi invocate până la începerea dezbaterilor în procedura de cameră preliminară.

De altfel, aici apare o altă anomalie. Având în vedere că potrivit art. 344 alin 1, judecătorul de cameră preliminară hotărește prin încheiere motivată, în cameră de consiliu, fără participarea inculpatului sau a procurorului, nu înțelegem despre ce dezbateri se face referire la art.281 alin 3.

În altă ordine de idei, accesul la justiție nu se rezumă doar la faptul că o anumită cerere este soluționată de către un judecător. În opinia noastră, accesul la justiție presupune dreptul conferit oricărei persoane de a-și formula cererile în prezența celorlalți participanți și de a-și spune punctul de vedere cu privire la cererile celorlalți în contradictoriu. Verificarea legalității administrării probelor și a trimiterii în judecată, făcută în lipsa procurorului și inculpatului, fără ca partea vătămată să fie înștiințată în vreun fel, va produce consecințe nedorite în practică.

Povara pusă pe umerii judecătorului de justiție, care oricât de bine pregătit poate să greșească, este extremă pentru că încheierea pronunțată de acesta acoperă toate greșelile din cursul urmăririi penale, în condițiile în care i-a scăpat ceva. Misiunea acestuia de a verifica într-un termen scurt, un dosar întocmit de alții, în care de cele mai multe ori procurorul doar a

supravegheat urmărirea penală, transformă judecătorul de cameră preliminară într-un țap ispășitor. Cred că asta s-a și dorit având în vedere cele arătate mai sus cu privire la nulități, dar mai ales având în vedere unele din tehnicile speciale de supraveghere sau cercetare introduse prin acest proiect de cod.

5. Tehnici speciale se supraveghere sau cercetare.

Dat fiind faptul că spațiul nu-mi permite, în cele ce urmează voi supune atenției doar acele dispoziții care, din punctul meu de vedere, ne transformă dintr-un stat ce se dorește de drept într-un stat nedrept, ca să nu spun polițienesc.

Cel mai semnificativ în acest sens, mi se pare art. 148 cu denumirea „Constatarea unor infracțiuni de corupție sau încheierii unei convenții.”

Înainte de a-l reda vreau să subliniez că, majoritatea tehnicilor reglementate în capitolul IV, sunt autorizate de judecător. Nu și aceasta. De asemenea, vreau să-i rog pe această cale pe cei ce înțeleg în ce condiții poate fi folosit acest procedeu, să-mi explice și mie cum se racolează persoanele ce vor pune în executare aceste măsuri și cine le va plăti pentru munca depusă, dat fiind că durata măsurii este de 1 an.

Constatarea unei infracțiuni de corupție sau a încheierii unei convenții se poate dispune de procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală, pe o perioadă de maximum 60 zile dacă:

- a) Există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea de către suspect a unei infracțiuni de trafic de stupefiante, trafic de arme, trafic de persoane, acte de terorism, spălare a banilor, falsificare de monede sau alte valori, șantaj, lipsire de libertate, evaziune fiscală, în cazul infracțiunilor de corupție, sau în cazul unor alte infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa de 5 ani închisoare sau mai mare, sau există o suspiciune rezonabilă că persoana este implicată în activități infracționale ce au legătură cu infracțiunile enumerate mai sus.
- b) Măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute sau gravitatea infracțiunii,
- c) Probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta, ori un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

Măsura se dispune de procuror, din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, prin ordonanță care trebuie să cuprindă: date cu privire la persoana ce va pune în executare această măsură, încadrarea juridică și descrierea infracțiunii, scopul în care se va executa măsura și nu poate fi valabilă decât pentru o perioadă de maximum 60 zile.

Din conținutul textului redat mai sus rezultă că, pe lângă infracțiunile expres nominalizate, această măsură poate fi dispusă pentru aproape toate infracțiunile existente în codul penal deoarece aproape toate infracțiunile sunt pedepsite de legiuitor cu pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani. Ceea ce nu am înțeles este condiția prevăzută la punctul b,

adică măsura să fie proporțională cu restrângerea drepturilor fundamentale. Păi, dacă măsura presupune restrângerea unor drepturi pe o anumită perioadă, înseamnă că ea este egală și nu proporțională cu restrângerea.

Confuziile cele mai mari vizează persoana care trebuie să pună în executare măsura deoarece potrivit art. 148 alin 3 persoana care participă la constatarea unei infracțiuni de corupție sau de încheiere a unei convenții, nu va comite o infracțiune prin desfășurarea acestor activități în cazul în care acestea sunt definite în Codul penal ca activități ce constituie infracțiuni.

Cu scuzele de rigoare, dacă bănuielele mele sunt nefondate, însă tot nu înțeleg de ce trebuie dispusă o astfel de măsură dacă cunosc încadrarea juridică și pot descrie infracțiunea. În plus, dacă aceste informații le trec în ordonanța prin care dispun măsura, este evident pentru oricine că prin respectiva ordonanță am mandatat o persoană pentru a determina pe o altă să comită o infracțiune. Art. 99 alin 3 prevede clar că „ organele judiciare penale sau o altă persoană care acționează pentru aceasta nu pot provoca o persoană să săvârșească o infracțiune în vederea obținerii de probe”.

Și pentru că, s-ar putea aduce drept argument faptul că această măsură se dispune doar atunci când s-a comis o infracțiune, nu-mi rămâne decât să răspund cu o altă întrebare. De ce este nevoie ca respectiva infracțiune sau convenție să fie constatată de o persoană ce nu are legătură cu sistemul. Uneori, greșim noi, profesioniștii! Nu este nevoie să ne ajute și alții. În altă ordine de idei, despre ce fel de convenție este vorba ? Condamnăm tot poporul care încheie convenții sau doar pe aceia care încheie convenții nelegale, sancționate ca infracțiuni ?

6. Accelerarea ritmului de soluționare a cauzelor.

Înainte de a pune punct acestui comentariu, vreau să aduc în discuție o altă problemă, des mediatizată, cea a accelerării ritmului de soluționare a cauzelor. Este o problemă veche, adusă pe ordinea de zi de către fiecare ministru de justiție la începutul mandatului. Aceasta și problema eliminării corupției, reprezintă teme pe care le-am auzit repetate cu regularitate. Pentru că, de cele mai multe ori, am avut senzația că mă aflu în fața unui școlar care copie compunerea din caietul fratelui mai mare, mulțumit că a primit de la profesor aceeași temă, doresc să abordez în câteva cuvinte și această problemă.

Proiectul aflat în dezbatere publică prevede judecata în primă instanță și apel, înlăturând calea de atac a recursului. Regula introdusă este următoarea : cauzele judecate în primă instanță la judecătoria sunt judecate în apel la tribunal, cele judecate în primă instanță la tribunal sunt judecate în apel la curtea de apel iar cele judecate în primă instanță la curtea de apel sunt judecate în apel la Înalta Curte de Casație și

justiție. În principiu, după parcurgerea fazei de apel, hotărârea rămâne definitivă.

Dacă ne limităm doar la atât, se pare că, într-adevăr, obiectivul a fost atins.

În realitate, lucrurile nu sunt așa. Prin introducerea recursului în casație, reglementat de art. 426 și următoarele, consecințele vor fi contrare. În primul rând, pentru că acesta a fost dat în competența exclusivă a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Având în vedere că pot fi atacate cu recurs în casație deciziile pronunțate de curțile de apel, ca instanțe de apel, cu excepția deciziilor prin care s-a dispus rejudecarea cauzelor iar termenul de recurs este de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, un calcul simplu va conduce la concluzia că, în cel mult un an, aceasta va fi în imposibilitate de a mai face față.

În al doile rând, având în vedere motivele de recurs în casație prevăzute de art. 430, în marea lor majoritate prevăzute în actualul cod în vigoare la recurs, se va ajunge la desființarea hotărârilor nelegale la aproape un an de la data rămânerii definitive a hotărârii. Concluzia, ceea ce s-a dorit a fi redus cu o lună, s-a prelungit cu un an. În final, vom ajunge de unde am plecat. Vom modifica ceea ce am modificat, vom prezenta această modificare ca o necesitate cerută de reformă și vom bulversa din nou, activitatea instanțelor de judecată.

Judecător dr. SORINA SISERMAN